

Sperrfrist 20. april 1978

117516

Vair Blund

M. 4. 7 f

600 / 27 390

Sverre Hartmann :

"DETTE ER LONDON " -----
 =====

For tre år siden fikk vi første bind om NRK's historie. Det var Hallo-Hallo! Kringkastingen i Norge 1920-1940. Nå, i april 1978 foreligger fra samme forfatter, dr. philos Han Fredrik Dahl, den nyutnevnte kultursjef i Dagbladet, fremstillingen om radioen i ufred og krig. Og man kan si med det samme: det er blitt et fortreffelig arbeide, engasjerende og opplysende med en allsidig sightseeing under ledelse av en ~~ikke~~ dyktig guide.

Norsk kringkasting under den annen verdenskrig, hva var det ? Var det NRK i Oslo, eller London radio, eller kortbølgesendingene på norsk fra Boston, fra Moskva, eller fra Zeesen ved Berlin? Eller fra Sverige 1944-45?

Alle steder satt nordmenn bak mikrofonen og rapporterte krigens gang for landsmenn hjemme. Kringkasting i vanlig forstand- underholdning, opplysning og nyheter- fantes ikke, bare kortfattet krigspropaganda uten musikk og uten kultur. Hjemme i Norge fantes det heller ikke noe vanlig radiopublikum, etter at tyskerne høsten 1941 inndro og senere beslagla alle radioapparater.

Dette forvirrede og forvirrende bilde av norsk kringkasting kan etter forfatterens mening kanskje aller best sammenfattes i begrepet ~~e t e r k r i g~~. Ved siden av den militære krigføring og den økonomiske foregikk mange andre kriger og aksjoner i denne tid også radiostasjonenes kamp mot hverandre. Med propaganda som ammunisjon skjedde små og store felttog. Noe av dette kan studeres som en del av den almene opinionspåvirkning på tvers av de nasjonale grenser.

Men radioen sto i en annen stilling enn ~~medie~~ påvirkningsmidler som flygeblad og ryktekampanjer. Det var et medium med bestemte muligheter og like bestemte grenser. Kringkasting kan påhøres av

fiend og av venn. Den er uovertruffen som meddelelsesmiddel fordi radiobølger ikke kan stanses, men kanskje sterkere begrenset i sin evne til å påvirke folks handlinger enn man umiddelbart skulle tro. Et studium av massemediet radio i krig gir oss mange interessante innfallsvinkler og erfaringer til bedre forståelse av virkning og mulighet i normale tider.

Major Quisling var den første som lyktes-ihvertfall et godt stykke på vei-å begå statskupp via radio. Og det er all grunn til å se noe næyere på ~~den~~ ^{den} fhv. norsk forsvarsminister(191-33) om aftenen den 8. april 1940 og timene som fulgte søkte å etablere seg som statsminister. Senere har man internasjonalt høstet adskillig erfaring om hvile spesielle muligheter som knytter seg til gjennomføring av statsomveltning ^{ved en veldisponert} gjennom en gjennomtenkt utnyttelse av kringkastingen. Dengang var det ikke noe imponerende erfaringsmateriale å blade opp i. Franco og Kuusinen proklamerte sine mot-regjeringer pr. kringkasting, den første fra Kanariøyene og Spansk Marokko ^{desember 1939.} i juli 1936, den andre over Moskva radio./ Quisling var imidlertid den første som krevde statsmakten uten begrensning. Og Hans Fredrik Dahl har sikkert rett i at den fhv. norske forsvarsminister ^{er} var noe av en pioner og NAK,Oslo, den første kringkasting i verden som ble bruk som ledd i et forsøk på en fullstendig statsomveltning. Gjennom Dahls fremstilling får leseren et interessant nærbilde av et unikt stykke Norgeshistorie.

Mindre engasjerende er det selvfølgelig ikke å følge NAK på de britiske øyer 1948 -45- Og vi får en utdypet forståelse av hvorfor "Stemmen fra London" kunne virke så effektivt og samlende. Toralf Øksnevad som ellers var kjent som den litt stive og høytidelige nyhetsreporter kom tio å overraske også sine kolleger med å gjøre ordene levende, selv om de et ^{er} på, på trykk, kunne se "nokså hverdagsalminnelige ut". -Det er forresten ikke noe spesielt med tilfellet Øksnevad. Ikke uten interesse kan man studere hvor forkajellig virkning av skriftlig manus og muntlig fremføring blir av mange

side 3.

politikeres taler alt etter personlighetstypen. "et er ikke alltid det beste, mest innholdsrike og logiske manus gjør seg best når munnen skal formidle.

Hos Øksnevad var det to elementer som preget foredraget: ironi og patos. Han hadde en utpreget evne til å ironisere over motstandere og samtidig vinne nær sagt ubegrenset tillit hos "mine landsmenn hjemme". Denne smaksprøve fra søndag den 26. juli 1942 er karakteristisk:

"For første gang, for første gang, -det gir så mangen småting rang. Norgeshistorien kjenner ingen eksempler på at noen har føret sin 55-årsdag under utfoldelse av noen som helst anstalter desangående; Vidkun Quisling grep anledningen til å være den første." Han hadde en desto større grunn til å gjøre det: Han vet at han aldri kommer til å feire sin 60 års dag.

Han hadde en grunn til. Han følte trang til å løfte minnet om slaget ved Hafsløfjord opp i et høyere plan. Derfor besluttet han i kraft av sin ubegrensede myndighet på alle imaginære områder, at det heretter skal gjelde som en historisk sannhet, at Harald Hårfagre vant sluttseieren i kampen om Norges samling til ett rike på Vidkun Quislings fødselsdag. Når man husker at han stiftet Nasjonal Samling den 17. mai, må man si, at ideen om Norges samling til ett rike og ett folk er vakkert illustrert i Førerens lib; aldri har en enkel mann samlet så meget og så mange imot seg....."

Med utførlig navneregister, utmerket litteraturoversikt og med solid noteapparat er det lett å orientere seg grundigere. / Den tiltalende store bok med mange illustrasjoner koster ca. kr.145.

Oslo den 7. april 1978